

Дьомочка Олена Іванівна
*здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Дніпровського гуманітарного університету*

Науковий керівник
Корсунська Вікторія Валентинівна
*старший викладач кафедри психології
Дніпровського гуманітарного університету*

ФУНКЦІЇ ТА СТРУКТУРА СІМ'Ї

Зміни, що відбуваються у різних сферах суспільства, впливають на взаємовідносини в одній з основних соціальних груп таких як сім'я. З давніх-давен сім'я виконувала важливі функції у розвитку суспільства та держави в цілому задовольняючи певний спектр потреб: емоційні, психологічні, соціальні.

Питання щодо сім'ї, родинних стосунків завжди підлягали дослідженню з боку видатних діячів з різних сфер наукової діяльності починаючи зі Стародавнього світу. Так, питання сутності сім'ї вивчали Платон, Аристотель, Сократ, К. Д. Ушинський, О. С. Макаренко, Ж.-Ж. Руссо, О. Конт, О. М. Здравомислова, Д. Фріман, Е. Фром, Е. Г. Ейдемільер, Д. Х. Олсон, М. Боуен, П. Пеппе, А. І. Харчев, А. І. Антонов та ін.

На думку вчених, сім'я – це специфічний соціальний інститут, завданням якого є соціалізація молодого покоління [3]. Сім'я – це інститут, що виконує основні соціальні функції, без яких неможливо уявити існування і функціонування суспільства. А сімейні сценарії складаються з минулого досвіду життя членів сім'ї, з того, що вони пережили у своїй батьківській сім'ї та минулих шлюбах або позашлюбних стосунках [4].

На думку О. М. Здравомислової саме в родині відбувається задоволення особистісних потреб, набуття соціальних навичок, опанування стереотипів поведінки, дотримання культурних норм, формується поняття захисту та психологічної підтримки тощо.

На думку психолога Д. Фріман психологічні функції сім'ї пов'язані з особливостями сімейного устрою, структурною організацією, що впливають на взаємостосунки між членами родини та оточенням.

Функція – це життєдіяльність сім'ї, пов'язана із задоволенням визначених потреб її членів. Виконання функцій сім'ї має значення не тільки для її членів та родичів, але й для суспільства в цілому [6].

Дослідники виділяють два основних аспекти функціонування сім'ї: фактичні функціональні обов'язки, які можна делегувати членам сім'ї через соціальне середовище, і поведінкові явища і процеси, які проявляються в сім'ї через взаємостосунки.

Сьогодні не існує загальноприйнятої класифікації функцій сім'ї, але вчені відзначають наявність взаємозалежності та взаємодоповнюваності. Розрізняють такі сімейні функції:

репродуктивна – біологічне відтворення, збереження потомства та продовження роду;

виховна – духовне відтворення населення;

господарсько-побутова (господарсько-економічна) – підтримка одними членами родини інших: неповнолітніх, постарілих, непрацездатних;

рекреативна (від лат. recreatio – відновлення) – функція організації дозвілля, тобто підтримка родини як цілісної системи, що спрямована на зміцнення фізичного стану сім'ї та піклування про її культурний рівень тощо;

функція соціального контролю – передбачає відповідальність членів родини за поведінку та їхню діяльність у суспільстві, та орієнтує, встановлює цінності з елементами культури, визнаних в даному суспільстві або в соціальних групах;

регенеративна (від лат regeneratio – відродження) або соціально-статусна, пов'язана з наслідуванням статусу, прізвища, майна, соціального положення;

психотерапевтична функція (емоційна підтримка) – психологічний захист кожного члену сім'ї, його емоційна стабілізація;

функція статевого регулювання – природній статевий потяг між людьми, який надалі набуває форму подружніх стосунків [6].

Найважливішою характеристикою сімейних функцій є їх складність, заснована на взаємодії родичів, що дає змогу поєднувати та задовольняти потреби однієї людини в сім'ї. Звісно, потреба може бути задоволена і поза сім'єю, але це потребує додаткових енергетичних витрат для людини для встановлення додаткових соціальних контактів з іншими соціальними інститутами та людьми [6].

Термін функція належить до діяльності, спрямованої на конкретну мету, що продовжується в соціальній структурі або підтримці спільноти в її нормальному стані або задоволення індивідуальних потреб. Поняття сімейної функції включає цілі сімейного життя та діяльності, а також завдання, які сім'я виконує у задоволенні потреб своїх членів і суспільства. Усі поділи (в цьому відношенні) можуть бути виведені з детального аналізу окремих елементів, що фігурують у визначеннях сім'ї, і, перш за все, з належної практики сімейного життя, його діяльності та завдань. Функції також можна розглядати з урахуванням завдань, що виконуються на благо суспільства, і завдань його членів.

Різноманітність поглядів на функцію сім'ї впливає з того, що її неможливо чітко віднести до конкретного, жорсткого кола завдань. Є функції, які неможливо замінити жодним інститутом, наприклад, народжуваність, але функціонування інших залежить від різних факторів, наприклад: уряд, релігія, матеріальне становище, структура сім'ї, інтелектуальний рівень батьків, дитинство, зв'язки між членами сім'ї тощо.

На думку Й. Мацяшкової, розрізнення функцій сім'ї пов'язане з підкресленням її інституційного характеру, а коли вона сприймається як соціальна група, особлива увага приділяється зв'язкам у сім'ї та її соціальному середовищі [1].

Психолог С. Славінський розділив функції сім'ї на чотири групи:

1. **Функції, пов'язані з дитиною.** До цієї групи входить створення умов для розвитку дитини як особистості та охорони її здоров'я та життя.

2. **Функції стосовно подружжя (батьків).** Вони включають регулювання гендерної сфери, створення зони самореалізації в батьківській і турботливій ролі, і роль господаря фізичного і психологічного простору, і водночас економічною одиницею, якою є сім'я.

3. **Функції сім'ї стосовно покоління бабусь і дідусів.** До них належать захист від соціальної ізоляції, задоволення базових життєвих потреб, якщо це необхідно, і створення простору для самореалізації як особистості, необхідної різними способами.

4. **Соціальні функції.** Вони зосереджені на забезпеченні заміни поколінь (через їх відтворення в біологічному сенсі) та забезпеченні культурної наступності (через відтворення поколінь у культурному сенсі).

На думку Ф. Адамського, існують дві групи функцій сім'ї: первинні та вторинні. Він розглядав їх з точки зору довговічності та мінливості. Основні функції сім'ї, на думку вченого, містять продовження роду, соціалізацію та зв'язок кохання. Однак інші функції, такі як економічні, стратифікація, турбота, рекреаційна, релігійна, інтегративна, він класифікував як вторинні.

На думку С. І. Голода існують основні групи сімейних потреб, які спрямовані на створення й підтримку матеріальних умов життєдіяльності сім'ї; пов'язані з материнством потреби у любові та опіці; потреби, пов'язані з психологічною та фізичною близькістю та потреби, які задовольняють сімейне спілкування. Виходячи з цього, можна визначити такі основні сфери сімейного впливу на побут, дітей, інтимність та сімейне спілкування [2].

Тому, дослідники виділяють наступні типи сімей за їх структурою:

1. За кількістю поколінь представлених у сім'ї: нуклеарна сім'я, розширена (поповнена) сім'я, змішана (перебудована) сім'я. Такі сім'ї включають нерідних батьків і нерідних дітей, оскільки діти від попередніх шлюбів вливаються в нову сім'ю.

2. За кількістю батьків: неповна та повна сім'я.
3. За кількістю дітей: бездітна сім'я, одnodітна, малодітна сім'я, багатодітна сім'я.
4. За стилем взаємодії та спілкування: авторитарна, демократична сім'я, ліберальна сім'я, ситуативна сім'я.
5. За способом планування сімейного життя: зріла сім'я, проблемна сім'я.
6. За відповідністю шлюбно-сімейних стосунків суспільним нормам: патріархальна сім'я, сучасна (егалітарна) сім'я.
7. За стилем життя: відкрита сім'я, двокрокова сім'я, гомосексуальна сім'я [2].

Функції, які виконує сім'я, є основою її існування. Кожна здається однаково важливою і працює одна з одною, щоб належним чином розвиватися та задовольняти найважливіші потреби членів сім'ї. Суспільство, в якому працює сім'я, очікує, що вона підвищить свідомість дитини, сприятиме її вихованню й освіті, сформує ставлення до освіти та роботи, а також принципів суспільного життя. Сім'я є першим і найважливішим центром розвитку особистості дитини, який дає можливість зберегти свою ідентичність у подальшому житті через єдність проявів у різних ситуаціях і спільнотах.

Таким чином, ми дійшли висновку, що сім'я встановлює стандарти існування особистості та впливає на всі процеси суспільного життя. Що ж стосується особистісних потреб людини, то саме в шлюбі вона пізнає себе у фізичному, розумовому та духовному вимірах.

Список використаних джерел:

1. Бадора Сільвія. Теорія і практика опікунства в Польщі. Івано-Франківськ, 2000. 252 с.
2. Голод С. И. Стабильность семьи: социологический и демографический аспекты / С. И. Голод. Л.: Наука, 1984. 136 с.

3. Горещька О.В. Психологія сім'ї: навчальний посібник для студентів спеціальності «Практична психологія», «Початкова освіта» / Олена Горещька, Наталя Сердюк. Бердянськ: Видавець Ткачук О. В., 2015. 216 с.

4. Мороз Р. А. Сімейні наративи як засіб організації сімейної системи та усвідомлення сімейного досвіду. / Збірка наукових праць Психологічні науки. Вип. 2. 12 (103). С. 129–134.

5. Семеник Д. Психологія сім'ї. / Родина ... погляд з боку. URL: <https://www.rodyna.in.ua/?p=584>.

6. Эйдемиллер Э. Г. Семейный диагноз и семейная психотерапия. Учебное пособие для врачей и психологов / Э. Г.Эйдемиллер, И. В. Добряков, И. М. Микольская. Спб.: Речь, 2003. 336 с.